

Επιπτώσεις στην οικογένεια από τις μεταρρυθμίσεις του οικογενειακού νόμου (1329/1983)

Της Σάσας Μόσχου-Σακορράφου

Η νέα μεταρρύθμιση του Οικογενειακού μας Δικαίου, που επιτέλους, ύστερα από τόσους επίμονους και μακροχρόνιους αγώνες τους φεμινιστικού κινήματος, πραγματοποιήθηκε, άνοιξε διάπλατα τα παράθυρα της ελληνικής οικογένειας «στο φως και στον ήλιο», όπως διεκδικούσαν οι πρωτεργάτριες του αγώνα, ενώ άλλοτε η ελληνική οικογένεια ήταν ένα σκοτεινό φρούριο με δέσμα τη γυναίκα.

Άλλοτε ίσχυε η πατριαρχία. Ο πατέρας διεύθυνε και η μητέρα υπάκουγε. Όλα έφεραν τη σφραγίδα του πατέρα (η οικογένεια του τάδε, έλεγαν). Όλα τα μέλη είχαν το επώνυμό τους, την ιθαγένεια και την κατοικία του. Οι οφειλότες τους μπορούσαν να πληρώσουν στην κατοικία του πατέρα και να εξοφλήσουν το χρέος τους, ανεξάρτητα από τον τόπο, όπου διέμενε πραγματικά ο δανειστής τους.

Σήμερα έχουμε δύο ισότιμους συζύγους, που παίρνουν αποφάσεις από κοινού, δεσμευτικές, όμως, και για τους δύο. Ο νόμος δεν επιτρέπει πια την αλλοτριώση της γυναίκας από τον άντρα. Εξασφαλίζει την αυτόνομη ύπαρξη και ανάπτυξη του κάθε συζύγου. Και την εξασφαλίζει με τους ακόλουθους τρόπους: Η γυναίκα με το γάμο δεν αλλάζει επώνυμο ούτε κατοικία ούτε ιθαγένεια. Στις έννομες σχέσεις, είτε το θέλει είτε όχι, διατηρεί το οικογενειακό της επώνυμο. Δεν έχει δικαίωμα να χρησιμοποιήσει το επώνυμο του συζύγου της. Η δέσμευση αυτή οφείλει, γιατί αποφεύγονται οι πιέσεις από μέρος του συζύγου. Στις κοινωνικές σχέσεις υπάρχει δικαίωμα επιλογής και για τους δύο συζύγους. Έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν είτε το επώνυμο της γυναίκας είτε του άνδρα είτε και τα δύο επώνυμα μαζί.

Κατοικία το κάθε άτομο έχει πάντοτε τον τόπο, όπου βρίσκεται η κύρια εγκατάστασή του. Το ίδιο και η σύζυγος. Αν διαμένει χωριστά από το σύζυγο, έχει κατοικία επίσημη τον τόπο της διαμονής της. Ιθαγένεια δεν αλλάζει η γυναίκα με το γάμο της. Η αλλοδαπή πρέπει να πολιτογραφηθεί, όπως κάθε αλλοδαπός, και μάλιστα χωρίς διευκολύνσεις.

Η επαγγελματική σταδιοδρομία του κάθε συζύγου δεν μπορεί πια, όπως άλλοτε, να εμποδιστεί από τη θέληση του άλλου. Αυτή η προστασία που παρέχει ο νέος νόμος είναι πολύ ευεργετική, γιατί η άσκηση του επαγγέλματος δεν προσπορίζει μόνο οικονομικά μέσα, αλλά είναι και τρόπος ανάπτυξης και ολοκλήρωσης της προσωπικότητας του ατόμου. Η γυναίκα, κατά την παλαιά νομοθεσία, είχε δικαίωμα να ασκήσει επάγγελμα μόνον εφόσον της επέτρεπε ο σύζυγός της.

Όχι μόνο την επαγγελματική δραστηριότητα, αλλά και την υπόλοιπη κοινωνική δράση, όπως λ.χ. τα χόμπυ, προστατεύει ο νόμος. Αφήνει στον κάθε σύζυγο μια σφαίρα ελευθερίας, όπου μπορεί να αναπτύξει την προσωπικότητά του, χωρίς να έχει δικαίωμα ο άλλος να του την παραβιάσει. Στην περίπτωση αυτή έχουμε σύγκρουση δύο υποχρεώσεων που πηγάζουν από το γάμο, την υποχρέωση για έγγαμη συμβίωση, δηλαδή για κοινό βίο, κατανόηση, αμοιβαία πίστη, βοήθεια και συμπαράσταση και από την άλλη μεριά υποχρέωση αποχής από κάθε καταπιεστική συμπεριφορά προς τον άλλο σύζυγο. Το μέτρο καθορίζεται από τα χρηστά ήθη που διέπουν ολόκληρο το Δίκαιο. Έτσι, η διατήρηση ερωτικών σχέσεων με τρίτο πρόσωπο ή ακόμα η ικανοποίηση χαρτοπαικτικού ή άλλου πάθους από τον ένα σύζυγο δικαιολογημένα και νόμιμα προκαλεί την αγανάκτηση του άλλου, χωρίς αυτό να θεωρείται παραβίαση της σφαιρας της προσωπικότητάς του.

Το νοικοκυριό, το μεγάλο αυτό πρόβλημα των συζύγων, που άλλοτε αποτελούσε δέσμευση μόνο της γυναίκας και που ο νόμος την αποκαλούσε «διεύθυνση του συ-

ζυγικού οίκου» εξαπατώντας την ότι έχει κάποια εξουσία μέσα στο σπίτι, «την εξουσία κλειδιών», όπως έλεγαν τα ξένα Δίκαια, που κι αυτά εξαπατούσαν τη γυναίκα, δεν μπορεί να αποτελέσει πια σήμερα εμπόδιο για την εξωσοπτική δράση της γυναίκας. Ο νόμος σήμερα υποχρεώνει και τους δύο συζύγους να συμβάλλουν στη λειτουργία του κοινού οίκου, δηλ. του νοικοκυριού, ανάλογα με τις συνθήκες της οικογενειακής ζωής. Η συμβολή στη λειτουργία του κοινού οίκου αποτελεί υποχρέωση συνεισφοράς για την αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας, που και οι δύο σύζυγοι επιμελούνται ο καθένας ανάλογα με τις ατομικές του δυνάμεις. Η συνεισφορά γίνεται με την προσωπική εργασία, τα εισοδήματα, και την περιουσία των συζύγων. Αν, δηλαδή, ο ένας από τους συζύγους δεν ασκεί επάγγελμα ή δεν θέλει να ασκήσει, εκπληρώνει την υποχρέωσή του της συνεισφοράς και συμβολής στην αντιμετώπιση των αναγκών της οικογένειας με το να αναλάβει ολόκληρη την ευθύνη της λειτουργίας του κοινού οίκου, δηλ. του νοικοκυριού και να αφήσει τον άλλον να αναλάβει τη διατροφή. Βλέπουμε ότι σήμερα είναι θέμα επιλογής ενώ άλλοτε δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα. Η παλαιά κατανομή των ρόλων επέβαλλε στον άνδρα να εργάζεται επαγγελματικά και τη γυναίκα να διεκπεραιώνει το νοικοκυριό.

Ένας άλλος νεωτερισμός του νόμου που προστατεύει τους συζύγους, όταν λυθεί ο γάμος, και που δίνει οικονομική αξία στην ενασχόληση με το νοικοκυριό, είναι η περιφίση αξίωση συμμετοχής στα αποκτή-

Η συνέχεια στη σελίδα 26

μεταρρυθμίσεις του οικογενειακού νόμου

Συνέχεια από σελ. 19

ματα. Αν ο ένας δηλ. από τους συζύγους είχε συμβάλει, ενόσω διαρκούσε ο γάμος, στην αύξηση της περιουσίας του άλλου με οποιοδήποτε τρόπο, είτε με την προσωπική του εργασία στο κατάστημα ή στο γραφείο του είτε με την περιουσία του ή ακόμα παραμένοντας στο σπίτι και φροντίζοντας το νοικοκυριό και τα παιδιά, δίνοντας έτσι στον άλλο σύζυγο τη δυνατότητα να σταδιοδρομήσει απεριόσπαστος και να αποκτήσει περιουσία, έχει δικαίωμα να αναζητήσει τη συμβολή του (συνήθως αυτή είναι η γυναίκα) στον πλουτισμό του άλλου συζύγου. Αν δεν μπορεί ακριβώς να προσδιοριστεί η αξία της συμβολής, που είναι λογιστική και υπάρχει ολόκληρο λογιστικό σύστημα, αρκετά δύσκολο, για να εξακριβωθεί, τότε ο νόμος διευκολύνει τους συζύγους προσφέροντάς τους τεκμήριο ότι η αξία της συμβολής ανέρχεται στο ένα τρίτο της αύξησης της περιουσίας που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια του γάμου.

Χρήση της αξίωσης μπορούν να κάνουν οι σύζυγοι και σε περίπτωση διάστασης που έχει διαρκέσει τρία τουλάχιστον χρόνια. Η αξίωση παραγράφεται δύο χρόνια μετά τη λύση του γάμου. Όταν ο γάμος λυθεί με το θάνατο ενός από τους συζύγους, ο σύζυγος που επιζεί δεν πορεί πια να ασκήσει την αξίωσή του κατά των κληρονόμων του άλλου. Η διάταξη αυτή ισχύει και για τους παλιούς γάμους.

Με το να καταργηθεί ο πατριαρχικός χαρακτήρας της οικογένειας, η γυναίκα έγινε επιτέλους γονέας και απέκτησε γονική μέριμνα πάνω στα παιδιά της, ενώ ως το 1983 ήταν μόνο νταντά των παιδιών της, υποχρεωμένη να τα περιποιείται, όπως και να διεξάγει το νοικοκυριό. Ο νόμος τοποθετούσε τη φροντίδα των παιδιών μέσα στην υποχρέωση της γυναίκας για το νοικοκυριό.

Τα παιδιά τώρα δεν φέρνουν πια το επώνυμο του πατέρα τους παρά μόνον όταν οι

γονείς, πριν παντρευτούν, είχαν αμελήσει να δηλώσουν στο συμβολαιογράφο ή στο λειτουργό ενώπιον του οποίου έγινε ο γάμος τι επώνυμο θα έδιναν στα παιδιά τους. Το επώνυμο αυτό, που δηλώνουν οι γονείς πριν από το γάμο, και που δεν ανακαλείται, μπορεί να είναι το επώνυμο του ενός από τους γονείς η συνδυασμός των δύο επωνύμων. Ποτέ όμως δεν μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από δύο επώνυμα. Για να εξασφαλιστεί η επωνυμική ενότητα των αδελφών, ο νόμος ορίζει ότι το επώνυμο που δηλώνουν οι γονείς είναι κοινό για όλα τα παιδιά.

Βλέπουμε ότι η σημερινή οικογένεια είναι συντροφική και στηρίζεται στο διάλογο των δύο συζύγων και στην ανάληψη ίσων ευθυνών. Η επιτυχία του γάμου εξαρτάται πια από το πολιτισμένο επίπεδο των συζύγων και το ήθος τους.